

**PRODUCCIÓ CIENTÍFICA I PROJECCIÓ
EUROPEA DELS PROGRAMES
UNIVERSITARIS PER A PERSONES GRANS**

Producció científica i projecció europea dels programes universitaris per a persones grans

Liberto Macías González

Resum

L'accés, generalitzat i universal, a l'educació superior de persones més grans de 50 anys és un element significatiu tant per la persona que accedeix als programes educatius com per a la pròpia institució. Amb aquest article es vol presentar una aproximació al fenomen dels Programes Universitaris per a Persones Grans (PUM), tot fent un repàs de com varen sorgir les primeres experiències a nivell internacional per arribar a com es varen iniciar els primers programes a Espanya i realitzant una anàlisi de la feina que s'ha fet en aquest àmbit. Un aspecte que resulta interessant i que es tractarà a l'article és la projecció científica que s'ha produït en el marc d'aquest tipus de programes, quin tipus d'estudis i investigacions s'han desenvolupat en relació amb les persones grans, l'envel·liment actiu i la gerontologia en general; també es tractarà la projecció internacional, a través dels programes europeus, que tenen en aquest moment els PUM, i revisarem quin tipus de projectes són els que més interès susciten i quins països són els més participatius i col·laboratius en aquest tipus de projectes.

Resumen

El acceso, generalizado y universal, a la educación superior de personas mayores de 50 años es un elemento significativo tanto para la persona que accede a los programas educativos como para la propia institución. Con este artículo se quiere presentar una aproximación al fenómeno de los Programas Universitarios para Personas Mayores (PUM), ver cómo surgieron las primeras experiencias a nivel internacional para llegar a cómo se iniciaron los primeros programas en España y analizar el trabajo que se ha hecho en este ámbito. Un aspecto que resulta interesante, y que se tratará en el artículo, es la proyección científica que se ha producido en el marco de este tipo de programas, qué tipos de estudios e investigaciones se han desarrollado con relación a las personas mayores, el envejecimiento activo y la gerontología en general. También se tratará la proyección internacional, a través de los programas europeos, que tienen en este momento los PUM, y revisaremos qué tipos de proyectos son los que más interés suscitan y qué países son los más participativos y colaborativos en este tipo de proyectos.

1. Els programes educatius per a persones grans

Dins el fenomen del moviment educatiu de persones grans es pot situar un primer moment, referència principal en tots els estudis i anàlisis que es realitzen sobre aquesta temàtica, que pertany a la creació de la primera iniciativa educativa per a persones

grans en una institució universitària a França. El naixement i desenvolupament de la primera Universitat per a la Tercera Edat (UTE) es realitzà a la Universitat de les Ciències Socials de Tolosa el 23 de febrer de l'any 1973. En aquesta universitat, el Consell de la Unité d'Enseignement et de Recherche «Etudes Internationales et Développement» creà la Université du Troisième Âge sota la direcció del professor en Dret Internacional Pierre Vellas (Orte i Vives, 2006, AEPUM, 2012). El professor Vellas estava engrescat en un estudi que va ser el que desencadenà el disseny d'una escola d'estiu per a persones jubilades, amb un programa de conferències, concerts, visites guiades i altres activitats culturals. El professor Vellas pretenia repetir aquesta experiència l'estiu següent per la bona acollida que va tenir i per com havia anat tot, però a causa de l'èxit aconseguit i de l'interès manifest dels estudiants que varen participar en aquella primera edició, es va imposar dissenyar un programa de cursos impartits per professorat universitari al campus, durant el curs acadèmic següent (Orte i Vives, 2006).

A causa d'aquest èxit, l'any 1975, es creà l'Associació Internacional d'Universitats de la Tercera Edat (AIUTA), amb els objectius següents:

- Promoure els intercanvis d'experiències entre els alumnes de les universitats de la tercera edat.
- Suscitar la creació de noves universitats de la tercera edat en els cinc continents.
- Aspirar a ser reconeguda cada vegada més com l'interlocutora representativa de les universitats de tercera edat als grans debats sobre la problemàtica de l'envelliment.
- Participar en la tasca de recerca realitzada en el camp de l'envelliment de les persones i de la societat.

En aquesta primera experiència de l'AIUTA van formar part universitats de França, Bèlgica, Suïssa, Polònia, Itàlia, Suècia, Alemanya, Gran Bretanya i Estats Units, que agruparen més de 3.000 experiències educatives (AEPUM, 2012).

Després d'aquella primera experiència a França, en començaren a sorgir de similars en altres països, i aparegueren, d'aquesta manera, diversos models d'universitat de la tercera edat:

Model francès: conegut com UTA (Université du Troisième Âge), aquest model es pot datar a l'any 1968, quan es va aprovar la legislació que exigia a les universitats franceses proporcionar una educació permanent. El 1973, el professor Pierre Vellas, a la Universitat de Tolosa, dissenyà una universitat d'estiu per a jubilats locals. L'any 1975 la UTA es va estendre a altres llocs de França, cosa que facilità, així, la participació a tots els jubilats,

ja que no s'exigien exàmens i la quota de matrícula era mínima. La metodologia es basava principalment en la realització de conferències, cursos, tallers, excursions, entre d'altres activitats. A partir d'aquest moment, entre els anys 1970 i 1980, el moviment de les UTA s'anà estenent a altres universitats europees de Bèlgica, Suïssa, Itàlia, Polònia i Espanya, a l'Europa continental, i fins i tot a l'altra banda de l'Atlàntic, arribant fins a Sherbrooke, al Quebec (Canadà), i a Sant Diego, a Califòrnia (Estats Units) (Swindell i Thompson, 1995; Leung, Lui i Chi, 2006, Swindell, 2009, Shinagel, 2012).

Model britànic: conegut com U3A (University of the Third Age), aquest model, també conegut com Cambridge, es desenvolupà al Regne Unit amb la finalitat de canviar l'enfocament que fins al moment tenien les UTA. El juliol de 1981, en arribar a la Universitat de Cambridge, va canviar el nom per evidenciar aquest enfocament diferent que es pretenia imposar. Aquest model es caracteritza per adoptar una metodologia d'ensenyament basat en l'autoajuda, és a dir es fonamenta en un ensenyament de participació entre iguals sense la necessitat de la figura del mestre o professor. Tots els participants són experts jubilats en alguna temàtica i d'aquesta manera s'anima la persona gran a transmetre les seves habilitats i els seus coneixements entre la resta de companys (Leung et al., 2006). Aquest model ha tingut èxit a les universitats de Gran Bretanya, Austràlia i Nova Zelanda, sobretot (Swindell i Thompson, 1995, Swindell, 2009, Shinagel, 2012).

Donada l'existència d'aquests dos models, amb el temps sorgí un model híbrid que adoptà característiques de tot dos models ja existents, apareixent un altre tipus d'estructura, el conegut com:

Model mixt: com es reflecteix en el seu nom reuneix característiques de cadascun dels models anteriors, solen ser propostes organitzatives que contemplen aspectes de les universitats populars (formació permanent, animació sociocultural, etc.) i les universitats de la tercera edat (universitat oberta, d'extensió cultural, etc.), per tant comparteix qualitats de les dues tradicions (Orte, Touza i Holgado, 2006).

Com assenyala Formosa (2012), des del sorgiment del moviment UTA s'ha convertit en un èxit a nivell mundial, ja que ha arribat a tots els continents i s'ha expandit per multitud de ciutats de tots els països. S'ha de comentar que no en tots els llocs s'ha mantingut la mateixa estructura, que s'ha adaptat a les característiques de l'entorn i a la influència rebuda d'altres països.

2. Els inicis dels Programes Universitaris per a Persones Grans a Espanya

El naixement d'aquest tipus d'oferta educativa, a nivell espanyol, és una mica més tardà, com assenyala AEPUM (2012). El 1978, a proposta de la Sotsdirecció General de la Família se signaren diversos convenis amb diferents entitats culturals privades per fomentar estudis

universitaris per a les persones més grans. A partir d'aquell moment s'organitzaren dues jornades, en les quals a manera de reunió s'inicià el fenomen de les Aules de la Tercera Edat. Les primeres experiències foren les següents:

- L'octubre de 1978 se celebraren les I Jornades Nacionals d'Aules de la Tercera Edat a Santiago de Compostel·la.
- El setembre de 1979 se celebraren les II Jornades Nacionals d'Aules de la Tercera Edat a Múrcia.

Passats uns anys, el 1982, començaren a funcionar les Aules de Formació per a Persones Adultes de Catalunya (AFOPA), que desenvolupaven, i segueixen desenvolupant, programes educatius, prioritàriament conferències, sota la tutela de diferents universitats catalanes (Orte et al., 2006).

Arribada la dècada dels anys noranta, s'inicià a Espanya una nova proposta, la d'obrir la universitat a les persones grans, sense crear centres diferents com les Universitats Populars o les Aules de la Tercera Edat. Es tractava de projectes educativoculturals destinats a la població més gran, sota l'auspici de la universitat i el suport d'institucions nacionals i autonòmiques de tipus social i, en alguns casos, com per exemple a les illes Balears, de tipus educatiu (Orte i Vives, 2006). No es tractava de crear universitats de persones grans o de tercera edat, sinó de dissenyar programes reconeguts oficialment, títols propis, que oferirien les universitats públiques i privades a un col·lectiu que fins aleshores no tenien un accés obert a la institució principal d'educació superior.

La denominació de Programes Universitaris per a Persones Grans (PUM) va ser consensuada pels representants d'aquests programes i es va respectar la proposta del Ministeri que només es denominessin universitats els centres reconeguts com a tals. Les primeres experiències sorgiren a principis dels anys noranta. La Universitat d'Alcalá Henares fou la primera, el 1991, a obrir la universitat a les persones més grans; més endavant, l'any 1993, la Universitat Pontifícia de Salamanca va ser la següent a dissenyar cursos a la seva institució i dos anys més tard, en 1995, va ser la Universitat de Granada la que va seguir els passos de les universitats pioneres. A partir d'aquells moments es varen anar creant programes en la majoria de les universitats espanyoles. El mes de novembre de l'any 1996, a la Universitat de Granada, s'organitzà la Primera Trobada de Programes Universitaris per a Persones Grans (AEPUM, 2012). Les illes Balears no han estat una excepció, més aviat al contrari, la Universitat de les Illes Balears, mitjançant el seu programa Universitat Oberta per a Majors (UOM), forma part d'aquests inicis. El 2018 complirà el vintè (20è) aniversari de la seva creació.

L'accés, generalitzat i universal, a l'educació superior de persones més grans de 50 anys és un element significatiu tant en la persona que accedeix als programes educatius com per a la pròpia institució. Segons dades de l'Associació de Programes Universitaris per a Persones Grans (AEPUM), durant l'any acadèmic 2016-17 es van matricular, en totes les universitats que formen part d'aquesta associació, un total de 51.712 alumnes, dels quals un 38% són homes i un 62% són dones. Com assenyalen les autores Orte et al. (2006) el moviment, d'aquest tipus de programes, va sorgir en un moment, i immers en un context, en el qual el fenomen de l'envelliment de la població s'estava produint en unes condicions de salut, de recursos i serveis, d'expectativa de vida i de disponibilitat de temps i llibertat de decisió molt àmplia per a aquest col·lectiu.

Un dels objectius principals dels PUM és possibilitar al seu alumnat l'adaptació als canvis que es produeixen a la societat actual, o al menys facilitar-los-hi o fer-los accessibles les eines necessàries per a aquesta adaptació. Aquest objectiu prioritari pot ser un dels motius perquè bona part de les programacions acadèmiques dels plans d'estudis d'aquests programes incloguin continguts vinculats a l'aprenentatge de les habilitats i destreses que permetin aconseguir-les. A través dels PUM s'intenta contribuir a un envelliment actiu, competent i a una millora de la qualitat de vida de les persones més grans. Aquesta qualitat de vida, aquesta cerca d'un envelliment actiu, d'un envellir amb saviesa, s'ha de complementar amb un domini o coneixement adequats de les eines informàtiques que la nostra societat ens està requerint per poder avançar, d'una manera adequada, en les diferents àrees de la nostra vida, així com també possibilitar la comunicació i la relació amb els altres.

Amb l'aparició dels PUM, al voltant de tot el territori nacional, sorgeix la necessitat d'organitzar encontres, jornades, seminaris, entre d'altres activitats, amb la finalitat de crear un espai en el qual els responsables dels diferents programes que estaven en marxa, d'aquells que començaven a formar-se i d'aquells que tenien en ment llançar-se a implementar-los a la seva universitat d'origen, tinguessin l'oportunitat de veure's i compartir les experiències que estaven realitzant a les seves respectives institucions. Els Encontres Nacionals, i més tard els Seminaris de Treball s'han convertit en un punt de trobada i reflexió de professionals en què es possibilita el debat sobre el dia a dia dels diversos programes i es comparteixen aquells aspectes que poden ser útils per a la millora del programa, a fi de conèixer tant les dificultats detectades com els èxits aconseguits i que poden ajudar en la tasca a una altra institució amb les mateixes característiques.

Des de l'organització del Primer Encontre Nacional, l'any 1996, s'han realitzat moltes i diverses activitats que es destaquen a continuació.

Taula 1 | *Relació d'activitats realitzades emmarcades en els PUM*

Activitat	Nombre i anys
Encontres nacionals	S'han realitzat 15 encontres nacionals des de 1996 fins a 2017
Seminaris de treball	S'han realitzat 8 seminaris de treball des de 2005 fins a 2016
Simposi i seminaris (nacionals i internacionals)	S'han dut a terme 5 des de 1998 fins a 2010: un simposi internacional en el 2003 un seminari nacional en el 2002 tres seminaris internacionals el 1998, 2008 i 2010
Jornades	S'han dut a terme 17 jornades des de 2005 a 2015. S'inclouen: Jornades tècniques, científiques, etc. Jornades sobre associacionisme als PUM. Jornades organitzades per una universitat determinada sobre una temàtica relacionada amb els PUM.

Font: pàgina web AEPUM (elaboració pròpia)

Com es pot apreciar, el treball que s'ha fet i que s'està realitzant des de les primeres experiències fins ara és considerable. Molta d'aquesta feina ha estat possible pel suport constant de l'AEPUM que des de la seva creació, el 2004, ha estat recopilant informació i donant forma al que són actualment els PUM.

L'AEPUM està format per universitats públiques i privades, així com per altres entitats amb personalitat jurídica que tinguin entre les seves finalitats la formació universitària per a persones grans. Entre les seves finalitats es troba fomentar els programes educatius per a persones grans dins l'àmbit universitari, a fi de contribuir al desenvolupament formatiu i cultural del col·lectiu de les persones grans.

L'Associació, per al compliment de les seves finalitats, entre moltes d'altres, tractarà de:

- promoure noves estructures educatives, formatives i culturals relacionades amb les persones grans;
- procurar la col·laboració i presència de l'Associació en les activitats universitàries de caràcter científic, acadèmic o cultural;
- concertar amb les administracions públiques estudis i projectes que siguin d'interès per a la formació permanent en l'àmbit dels programes per a persones grans i la formació permanent;

- col·laborar amb les administracions públiques i entitats privades que tinguin per objecte la formació de les persones majors;
- participar en programes europeus destinats a finalitats anàlogues als de l'Associació;
- l'execució d'accions encaminades a afavorir les innovacions educatives en la formació permanent i al llarg de la vida;
- la promoció d'activitats i de xarxes destinades a afavorir les relacions intergeneracionals;
- l'estímul per a la publicació de treballs científics, estudis, monografies i tesis doctorals, realitzades en l'àmbit de les persones grans;
- promoure l'establiment de sistemes de beques i ajudes, i
- impulsar i realitzar publicacions per a la seva edició amb caràcter periòdic (com el butlletí de l'AEPUM i el portal web www.aepumayores.org) o circumstancial (recerques i documents), sobre temes i qüestions relacionats amb les finalitats de l'Associació, així com col·laborar en publicacions periòdiques i altres mitjans de difusió que puguin contribuir al major coneixement recíproc de la universitat i l'Associació.

L'AEPUM està integrada per 44 universitats, repartides per les comunitats autònomes d'Andalusia (7), Madrid (5), Castella i Lleó (6), Catalunya (5), Cantàbria (1), Galícia (3), Canàries (2), Comunitat Valenciana (5), Múrcia (2), la Rioja (1), Castella la Manxa (1), Extremadura (1), Navarra (1), País Basc (1), Principat d'Astúries (1), Illes Balears (1) i la UNED. La seva acció reuneix més de 50.000 alumnes més grans de 50 anys que desenvolupen activitats formatives als centres associats.

3. Producció científica en el marc dels Programes Universitaris per a Persones Grans

S'ha fet una consulta a disset responsables¹ (gestors i responsables tècnics i acadèmics) de diferents PUM de tota la geografia nacional, per saber si en el marc dels seus programes educatius per a les persones més grans s'ha produït, o se segueix, d'alguna manera una línia de feina que proporcioni estudis i/o materials per a una bona implementació i un bon

¹ Els disset responsables participants en la consulta són de les següents universitats: Universitat d'Alacant, Universitat Catòlica Santa Teresa de Jesús d'Àvila, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Burgos, Universitat de Cantàbria, Universitat Pontifícia de Comillas (Madrid), Universitat de Deusto, Universitat d'Extremadura, Universitat de Granada, Universitat Jaume I, Universitat de la Laguna (Tenerife), Universitat de las Palmas de Gran Canaria, Universitat de Lleida, Universitat Politècnica de València, Universitat Pontifícia de Salamanca, UNED i Universitat de Valladolid.

desenvolupament dels diversos programes, així com unes guies de bones pràctiques amb la finalitat de millorar el funcionament futur dels programes mateixos.

Taula 2 | Producció científica: universitats participants

Producció científica	Universitats participants		Percentatges	
	No	Sí	No	Sí
Tesis doctorals	10	7	59%	41%
Treballs final de grau i/o final de màster (TFG/TFM)	12	5	71%	29%
Treballs presentats en congressos nacionals i internacionals	2	15	12%	88%
Publicacions en revistes especialitzades	8	9	45%	53%

Font: elaboració pròpia

Com es pot apreciar a la taula 2, al marc dels PUM, les universitats consultades tenen una participació d'una manera molt diversa. En general, s'ha generat una producció científica important, en forma de treballs acadèmics i/o d'estudis científics. Si es revisen els percentatges, es pot observar que, pel que fa a tesis doctorals i treballs de final de grau i/o màster (TFG /TFM), el nombre d'universitats que en el marc dels seus programes educatius per als més grans han generat aquest tipus de materials no és molt elevat; de les 17 universitats que participaren a la consulta només 7, és a dir el 41%, han duit a terme una tesi doctoral, i només el 29%, 5 del total d'universitats participants en la consulta, han realitzat emmarcats als seus estudis de grau TFG i TFM relacionats amb el col·lectiu de persones grans, l'envelliment o de temàtica gerontològica.

De manera destacada un 88% de les universitats consultades, 15 han aportat treballs científics a congressos nacionals i internacionals; com s'aprecia molta més producció, segurament el motiu és perquè aquests tipus d'estudis han sorgit dels responsables mateixos dels diferents PUM. Així mateix, un 53%, 9 universitats del total consultat, ha publicat en revistes especialitzades.

Taula 3 | Producció científica: treballs realitzats

Producció científica	Nombre de treballs
Tesis doctorals	13 tesis doctorals presentades i 2 en procés de redacció
Treballs final de grau i/o final de màster (TFG/TFM)	Més de 14 treballs realitzats
Treballs presentats en congressos nacionals i internacionals	Més de 87 treballs presentats en congressos nacionals i més de 42 treballs presentats en congressos internacionals
Publicacions en revistes especialitzades	Més de 40 publicacions nacionals i més de 15 publicacions internacionals

Font: elaboració pròpia

Analitzant la taula 3, es pot apreciar el nombre de treballs realitzats en cada una de les opcions que s'han donat. Com s'observa, en el marc dels PUM, s'han presentat 13 tesis doctorals i 2 estan en procés de redacció, en el moment de la consulta. Quant als TFG i TFM, es pot apreciar que els alumnes dels estudis de grau han realitzat i presentat més de 14 treballs.

Pel que fa als estudis i articles presentats en congressos, tant nacionals com internacionals, s'observa que s'han fet més de 87 comunicacions i/o pòsters en congressos,contres i jornades nacionals, i més de 42 en congressos d'àmbit internacional. A més, s'han publicat més de 55 articles en revistes especialitzades tant nacionals com internacionals.

Aquestes xifres demostren l'interès que suscita aquest tipus d'estudis i d'investigacions entre els professionals que fan feina per millorar i arribar a una qualitat en els seus programes educatius.

4. La internacionalització dels Programes Universitaris per a Persones Grans

La participació i col·laboracions interuniversitàries, tant en projectes nacionals com internacionals, és una de les estratègies i línies de feina que les diferents universitats estan posant en valor, per una banda, per la possibilitat de fer participar d'una manera molt activa l'alumnat més gran i, per l'altra, perquè són projectes que enriqueixen molt el programa de tots els socis participants.

A la taula 4 es pot apreciar que la participació en aquest tipus de programa encara no està molt generalitzada en els PUM, només el 41% (7 universitats) han participat o participen en projectes a nivell nacional i el 29% (5 universitats) participen en projectes europeus. La dificultat de la participació en projectes internacionals, a part de la necessitat de recursos humans per poder ampliar activitats i el suport que cada PUM pugui tenir de la seva universitat és la de trobar països socis per compartir projecte, a més de la necessitat d'una mínima infraestructura per poder funcionar bé en aquest tipus de programes. Un comentari generalitzat dels responsables de programes que participen en projectes europeus és que quan s'hi comença ja no se'n pot sortir, és una experiència tan positiva per a tots que enganxa i s'ha de continuar per aquest camí; camí ja una mica més fàcil perquè ja es té un bagatge i uns socis de viatge.

El que fa la majoria de PUM és col·laborar amb altres institucions i entitats de diversa índole. El 88% de les universitats consultades ha realitzat col·laboracions amb entitats, tant públiques com privades.

Taula 4 | *Participació en projectes nacionals i internacionals*

	Universitats participants		Percentatges	
	No	Sí	No	Sí
Participació en projectes				
Participació en projectes nacionals	10	7	59%	41%
Participació en projectes europeus i iberoamericans	12	5	71%	29%
Col·laboració amb altres institucions	2	15	12%	88%
Participació en projectes nacionals	Més de 15 projectes nacionals			
Participació en projectes europeus i iberoamericans	Més de 26 projectes europeus i 1 iberoamericà			
Col·laboració amb altres institucions	Unes 81 col·laboracions amb altres institucions, com col·legis, instituts, residències, ajuntaments, centres culturals, associacions, etc.			

Font: elaboració pròpia

En una revisió de les pàgines web dels diferents PUM que participen en projectes europeus i del web de l'AEPUM s'ha trobat informació que fa referència a projectes europeus en els quals han participat els següents PUM:

Universitat Permanent (Universitat d'Alacant)
 Universitat per a Majors (Universitat Jaume I)
 Universidad Sénior (Universitat de la Corunya)
 Aula de Mayores +55 (Universitat de Màlaga)
 Aula Permanente de Formación Abierta (Universitat de Granada)
 Universidad para los Mayores (Universitat Complutense de Madrid)
 Cátedra Intergeneracional Programa Universitario de Mayores (Universitat de Còrdova)
 Universitat Oberta per a Majors (Universitat de les Illes Balears)

Els països que han participat i col·laborat en els projectes dels PUM de les universitats espanyoles són pràcticament la majoria dels països europeus, aquí hi ha una selecció dels socis més col·laboratius: Alemanya, Àustria, Bulgària, Dinamarca, Eslovàquia, Eslovènia, Finlàndia, França, Grècia, Hongria, Irlanda, Islàndia, Israel, Itàlia, Letònia, Luxemburg, Noruega, Països Baixos, Polònia, Portugal, Regne Unit, República Txeca, Suècia, Turquia i Xipre. També s'han trobat projectes amb països llatinoamericans, un exemple són: Argentina, Costa Rica, Guatemala i Perú.

Les àrees temàtiques dels projectes que s'ha dut a terme, o estan en marxa, són sobretot per al foment i treball en quatre àrees o àmbits:

El foment de les eines TIC: en aquesta àrea es poden trobar projectes dirigits a promocionar les competències TIC entre els ciutadans més grans per la importància que en aquests moments tenen en la nostra societat com a recurs d'informació i de comunicació i per reduir la bretxa digital que es dona en aquest col·lectiu. Projectes com ICT+50, SenTrain, SeaApp, ActiveICT, de la Universitat Jaume I, SENNET (Seniors in Net), EuCoNet (European Computer Network), eLiLL (elearning in Late Life), de la Universitat d'Alacant, i E-Com+45 (E-COMPETENCES and E-COMMUNICATION for People from their Mid to Late FORTIES and SENIORS), de la Universitat de Màlaga, són un exemple de la feina en aquest àmbit TIC.

Foment de la ciutadania europea a través de la cultura i les llengües: en aquesta àrea es poden trobar projectes destinats a promocionar una ciutadania europea, una ciutadania activa i unida a una característiques comunes com a ciutadans europeus. En aquests projectes es fomenta l'estudi i l'aprenentatge d'idiomes com a eina de comunicació entre els països socis, a més de l'ús de les TIC per estar en contacte amb tots els participants. Un exemple de projectes d'aquesta àrea, són: ODE (Open Doors for Europe), SENIOR (Support European Neighbours in Open Relations), de la Universitat d'Alacant, Routes Towards Europe, European Senior Citizens' Storyboard, de la Universitat de la Corunya, i NATURE (Natural Active Teaching as Unique Realisation of Education), de la Universitat de les Illes Balears.

Foment dels hàbits saludables en les persones grans: un altre àmbit que es treballa molt és el dirigit a promocionar hàbits de salut positius, així com un envelliment actiu. Alguns d'aquests projectes són BALL (Be Active through Lifelong Learning), PPS (Peer to Peer Support Fostering Active Ageing), EHLE (Empowering Health Learning in the Elderly), del programa de la Universitat Permanent d'Alacant, ProHospiz (Guia pràctica y multicultural per a l'establiment de cures pal·liatives), de la Universitat de la Corunya, i KIFLI (Keeping Fit in Later Life), de l'Aula de Mayores de Màlaga, que fomenta l'activitat física com una manera de mantenir-se actiu tant física com mentalment.

Foment de les relacions intergeneracionals: una altra àrea que es treballa molt és la relacionada amb les activitats entre membres de diferents generacions pels beneficis que n'obtenen tots els participants. Exemples d'aquests tipus de projectes els trobam a la Universitat Permanent d'Alacant amb el projecte Lifestyles Revisited: Educational Experiments in Intergenerational Environments i a la Universitat de les Illes Balears amb el projecte SACHI (Sharing Childhood), en el que fan feina conjunta els més grans amb els més petits.

Aquests projectes només són una petita mostra de tota la feina que es du a terme en els PUM, la qual implica la participació i col·laboració de moltes persones, entre alumant, professionals, entitats col·laboradores, etc. La feina i el temps dedicat s'han de posar

en valor i han de rebre el reconeixement que mereixen. S'ha de seguir i aprofundir en aquesta línia de feina, ja que una feina compartida és una millor feina, l'aprenentatge és més ampli i la transmissió del coneixement és més extensa i més intensa.

Referències bibliogràfiques

Asociación Estatal de Programas Universitarios para Mayores. (2012, juliol). *Boletín monográfico de la AEPUM*, 1. Recuperat de http://www.aepumayores.org/sites/default/files/Boletin_Monografico_AEPUM.pdf

Formosa, M. (2012). Education and Older Adults at the University of the Third Age. *Educational Gerontology*, 38(2), 114-126. doi: 10.1080/03601277.2010.515910

Leung, A.; Lui, Y. H. i Chi, I. (2008). Later Life Learning Experience Among Chinese Elderly in Hong Kong. *Gerontology & Geriatrics Education*, 26(2), 1-15.

Orte, C.; Touza, C. i Holgado, A. (2006). Los programas universitarios de mayores en España. A Orte, C. (coord.). *El aprendizaje a lo largo de toda la vida. Los programas universitarios de mayores*. Madrid: Dykinson.

Orte, C. i Vives, M. (2006). Apoyo social, calidad de vida y programas universitarios de mayores. A Orte, C. (coord.). *El aprendizaje a lo largo de toda la vida. Los programas universitarios de mayores*. Madrid: Dykinson.

Shinagel, M. (2012). Demographics and Lifelong Learning Institutes in the 21st Century. *Continuing Higher Education Review*, 76.

Swindell, R. i Thompson, J. (1995). An international perspective on the University of the Third Age. *Education Gerontology*, 21, 429-447. Recuperat de <http://worldu3a.org/resources/u3a-worldwide.htm>

Swindell, R. (2009). Educational initiatives for older learners. *Online Submission, U3A Online*.

Pàgines web consultades

AEPUM. <http://www.aepumayores.org/es/listaProyectos/26>

Universidade Sénior da Universidade da Coruña. http://www.udc.es/senior/Dimension_Europea/

Universitat Permanent de la Universitat d'Alacant. <https://web.ua.es/es/upua/proyectos/proyeccion-nacional-e-internacional.html>

Universitat per a Majors de la Universitat Jaume I. <http://www.uji.es/institucional/umajors/base/projectes/peuropeus/>

Autor

LIBERTO MACÍAS GONZÁLEZ

Palma (1975). Llicenciat en Pedagogia per la Universitat de les Illes Balears. Formació en dependència i promoció de l'autonomia. Expert universitari en Intervenció en Qualitat de Vida de Persones Grans per la UNED (2013). Diploma d'Estudis Avançats en Ciències de l'Educació per la UIB (2013).

Actualment és el coordinador tècnic de la Universitat Oberta per a Majors (UOM) i participa en una comissió de treball de l'Observatori de les Persones Majors de Mallorca en representació de la UOM.

Ha participat en diversos congressos nacionals i internacionals. Les seves àrees d'estudi i publicacions s'han centrat en l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) per part de les persones grans, l'aprenentatge permanent i la qualitat de vida de les persones grans.